

معماری برای کودکان با سرپرست با رویکرد روانشناسی محیطی

ایجاد رساننده‌ی سکونت با رویکرد مشارکتی

تاثیر رنگ در فضای کبیدی دلخواه کودک

پدید آورنده: مرزده صیادی

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، قزوین، ایران

معماری برای کودکان بی سرپرست با رویکرد روانشناسی محیطی ایجاد رضایتمندی سکونت با رویکرد مشارکتی تاثیر رنگ در ایجاد فضای کالبدی دلخواه کودک/ پدید آورنده مزده صیادی

تهران : گوهر دانش ۱۳۹۳

۹۷۸-۶۰۰-۱۶۴-۰۸۳-۴

۱۴۰ ص. مصور ۲۹۵۲۲

فیا کتابخانه: ص. ۱۳۸ ۱۴۰

معماری - جنبه های روان شناسی

معماری و کودکان

کودکان بی سرپرست

صیادی. مزده، ۱۳۷۸

۹۱۳۹۳ ص ۹/ NAT۵۴۳/۱

۳-۱۶۵

۷۲۰/۸۳

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قزوین، باشگاه ورزشی جوان و نخبگان، قزوین، ایران

ناشر: انتشارات گوهر دانش

نام کتاب: معماری برای کودکان بی سرپرست با رویکرد روانشناسی محیطی

- ایجاد رضایتمندی سکونت با رویکرد مشارکتی

- تاثیر رنگ در ایجاد فضای کالبدی دلخواه کودک

مؤلف: مزده صیادی کارشناس ارشد معماری و مدرس دانشگاه

گرافیک و طراحی جلد: مزده صیادی

هماهنگی و نظارت تولید: سید رضا نصری

بهاء: ۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۴-۰۸۳-۴

تیراژ: ۵۰ نسخه

چاپ اول: سال ۹۳

تلفن و نمابر: ۷۷۸۰۵۹۹۳-۷۷۱۳۱۹۶۰

پست الکترونیک: gohardanesh@hotmail.com

کتاب برای چاپ و نشر برای مؤلف محفوظ است.

۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۷	فصل اول
۷	شناخت کودک
۷	مفهوم دوران کودکی
۸	مراحل رشد در دوران کودکی
۹	رشد جسمانی کودک
۹	رشد روانی کودک
۹	ساخت فکر کودک
۱۰	مراحل تحول روانی کودک
۱۱	محدوده سنی کودک
۱۱	مراحل رشد شناختی کودک از دیدگاه پیاژه
۱۲	نکاتی در مورد مراحل رشد شناختی
۱۲	مراحل رشد شناختی از نظر پیاژه

۱۲.....	دوره اول: حسی حرکتی.....
۱۳.....	دوره دوم: پیش عملیاتی.....
۱۴.....	دوره سوم: عملیات عینی.....
۱۷.....	دوره چهارم: عملیات صوری.....
۱۷.....	آموزش و تربیت کودک.....
۱۸.....	نقش هنر در خود شناسی و بهداشت روانی کودکان.....
۲۰.....	هنر و نیازهای روانی کودک.....
۲۲.....	فعالیت های هنری کودکان و ویژگی های آن.....
۲۲.....	ادبیات کودکان.....
۲۲.....	هدف ادبیات کودک.....
۲۳.....	تأثیر قصه در کودکان.....
۲۳.....	نقش آواز خوانی و ترانه.....
۲۴.....	روان شناسی بازی.....
۲۴.....	تعریف بازی.....
۲۵.....	نظارت بر بازی کودکان.....
۲۵.....	بازی، در دو سال اول زندگی.....
۲۶.....	بازی در سنین قبل از دبستان.....

۲۶	بازی و رشد ذهنی کودکان
۲۶	محیط های مناسب برای کودکان
۲۷	ویژگی های معماری کودکان
۲۹	ادراک کودکان از فضا
۳۰	عملکرد کودکان در فضا
۳۲	مشارکت کودکان در طراحی و برنامه ریزی برای فضاهای مخصوص به خود
۳۳	فصل دوم
۳۳	کودکان بی سرپرست
۳۳	تعاریف اولیه
۳۳	کودک بی سرپرست
۳۳	خانواده
۳۳	تعریف خانه
۳۳	یتیم
۳۴	کودکان بی سرپرست
۳۴	خانه شبانه روزی، شبه خانواده
۳۴	فرزند شبانه روزی
۳۴	مراقبت و پرورش

۳۵	مربی یا مادریار.....
۳۵	شبانه‌روزی.....
۳۵	جامعه و کودکان بی سرپرست.....
۳۶	مرکز پرورش کودکان بی سرپرست.....
۳۷	تاریخچه حمایت از کودکان بی سرپرست.....
۳۷	پیشینه تاریخی حمایت از کودکان بی سرپرست در جهان.....
۳۸	پیشینه تاریخی حمایت از کودکان بی سرپرست در ایران.....
۳۹	فصل سوم.....
۳۹	روانشناسی محیط و زیر مجموعه های به کار رفته در پژوهش حاضر.....
۳۹	- رویکرد مشارکتی.....
۳۹	- رضایتمندی سکونتی.....
۳۹	- تاثیر رنگ در ایجاد محیط دلخواه کودک.....
۳۹	رویکرد روان شناسی محیطی.....
۴۱	بررسی تطبیقی رویکرد معماری جمعی (مشارکت) در طراحی.....
۴۴	فرآیند طراحی مشارکتی.....
۴۵	طراحی براساس مشورت با کودکان از طریق نقاشی.....
۴۶	مفهوم رضایت از فضای مسکونی در ارتباط با رویکرد روانشناسی محیط.....

۴۶	رضایتمندی سکونتی.....
۴۸	بررسی میزان رضایت سکونتی به روش کتتر.....
۵۰	بررسی عوامل موثر در میزان رضایت کودکان از محیط زندگی به روش کتتر.....
۵۰	روش اجرای تحقیق.....
۵۱	نمونه موردی و یافته های پژوهش.....
۵۷	تجزیه و تحلیل یافته ها.....
۵۸	جمع بندی و نتیجه گیری.....
۵۹	نمونه هایی از سوالات کلیدی در ارتباط با حوزه رضایتمندی.....
۶۴	نقاشی کودکان.....
۶۶	طبقه بندی مراحل نقاشی کودکان.....
۶۷	مرحله خط خطی کردن.....
۶۹	مرحله طرح ریزی یا رئالیسم ذهنی.....
۷۱	مرحله نمایشگری یا رئالیسم بینایی.....
۷۱	کودکان و رنگ ها.....
۷۴	نماد شناسی رنگ ها.....
۷۵	تاثیر رنگ ها بر کودکان.....
۷۶	تفسیر نقاشی.....

۷۶	شناخت کودک با توجه به موضوع نقاشی
۷۷	ترسیم آدم توسط کودک در نقاشی
۷۸	ترسیم خانه توسط کودک در نقاشی
۸۱	ترسیم درخت توسط کودک در نقاشی
۸۲	ترسیم خورشید و ماه توسط کودک در نقاشی
۸۳	رسیدن به محیط دلخواه کودکان در نقاشی مشارکتی
۸۳	روش اجرای تحقیق
۸۴	نمونه موردی و یافته های پژوهش
۸۵	نمونه هایی از نقاشی های کشیده شده توسط کودکان
۹۰	تجزیه و تحلیل یافته ها
۹۱	جمع بندی و نتیجه گیری
۹۲	نمونه هایی از سوالات کلیدی در ارتباط با حوزه روان شناسی رنگ در کودکان
۹۴	فصل چهارم
۹۴	ضوابط، الزامات عمومی و برنامه فیزیکی
۹۴	محیطی با فضای کافی
۹۴	اتاق همگانی
۹۴	حیاط های کوچک برای خلوت گزینی

۹۵	مقیاس اجزا
۹۵	مبلمان کودک
۹۵	مکان های مختلف برای نگهداری انواع لوازم
۹۶	نمای اشتباه ناپذیر خانه
۹۶	فرم های آشنا
۹۶	روشنایی
۹۷	احساس امنیت
۹۷	استفاده از چوب به عنوان مصالح
۹۷	رنگارنگی
۹۸	فضاهای باز پیشنهادی مورد نیاز در طراحی برای کودکان
۹۹	ضوابط طراحی
۹۹	الزامات عمومی
۱۰۰	بخش اداری
۱۰۲	بخش های کودکان
۱۰۳	فضاهای مشترک
۱۰۳	سالن چند منظوره
۱۰۴	راهرو

۱۰۴.....	راه پله.....
۱۰۶.....	در.....
۱۰۷.....	پنجره.....
۱۰۷.....	فضاهای خدماتی و تاسیسات.....
۱۰۷.....	آشپزخانه.....
۱۰۸.....	انبار.....
۱۰۸.....	تجهیزات (الزامات عمومی).....
۱۰۹.....	توصیه‌ها.....
۱۰۹.....	ضوابط طراحی فضای باز و محوطه.....
۱۰۹.....	الزامات عمومی.....
۱۱۱.....	طراحی زمین بازی.....
۱۱۲.....	وسایل بازی.....
۱۱۲.....	چرخ و فلک.....
۱۱۲.....	تاب و سرسره.....
۱۱۳.....	محل بازی با ماسه.....
۱۱۳.....	توصیه‌ها.....
۱۱۴.....	استانداردهای مربوط به میلمان کودک.....

۱۱۴	فضاهای مورد نیاز یک مرکز برای کودکان
۱۱۵	فضای آموزشی
۱۱۶	فضاهای تفریحی
۱۱۶	فضاهای جمعی
۱۱۶	فضاهای جنبی (اداری - خدماتی)
۱۱۷	محوطه بازی کودکان دبستانی (۷ الی ۱۵ سال)
۱۱۸	محوطه بازی و ورزش کودکان دبستانی (۱۱ سال)
۱۱۸	وسایل بازی کودکان
۱۱۸	فضاهای مربوط به بخش بازی و رشد عاطفی کودکان
۱۱۸	فضای آزاد نقاشی
۱۱۹	آتلیه هنری
۱۱۹	کلاس هنر
۱۱۹	بازی با شن
۱۲۰	فضای تئاتر و نمایش عروسکی
۱۲۰	کلاس داستان پردازی و نمایش
۱۲۰	نمایشگاههای موقت
۱۲۱	سالن اجتماعات

۱۲۱	فضاهای آموزشی (کتابخانه)
۱۲۲	فضای خدماتی و ارتباطی
۱۲۳	برخی فضاهای پیشنهادی برای طراحی مجموعه با ظرفیت ۸۰ نفر
۱۲۹	فصل پنجم
۱۲۹	طراحی مجموعه
۱۳۰	مختصری از تحقیقات انجام شده در ارتباط با هدف ۱
۱۳۱	جمع بندی و نتیجه گیری
۱۳۲	پیشنهادهای ارائه شده در طراحی مجموعه با توجه به نتایج حاصل از تحقیقات مذکور (تاثیر رنگ در ایجاد محیط دلخواه کودک)
۱۳۲	مختصری از تحقیقات انجام شده در ارتباط با هدف ۲
۱۳۴	جمع بندی و نتیجه گیری
۱۳۵	پیشنهادهای ارائه شده در طراحی مجموعه با توجه به نتایج حاصل از تحقیقات مذکور (رضایتمندی سکونت)
۱۳۷	سایر پیشنهادها و نکات مورد توجه در طراحی مجموعه
۱۳۸	منابع فارسی
۱۴۰	منابع انگلیسی
۱۴۰	منابع اینترنتی
۱۴۰	ضمائم و پیوست ها
۱۴۱	چکیده انگلیسی (Abstract)

پیشگفتار

کودکانی که آینده‌سازان اجتماع خویش هستند، زمانی فرد مفیدی برای جامعه خواهند بود که به صورت صحیح و در محیطی سالم رشد یافته و تربیت شوند. امروزه در کشور اصلی خانواده و اثرات مثبت و منفی آن بر کودکان هیچ تردیدی وجود ندارد. اما برخی کودکان بی‌سرپرست با مشکلات عدیده‌ای رو برو هستند که نتیجه‌ی عدم وجود خانواده‌های سالم است. از جمله مشکلات این کودکان، اختلالات دلبستگی عاطفی، نقص رشد اجتماعی، اختلال و اغتشاش هویت، بیماری‌های روانی، اختلالات شخصیت و نا به هنجاری‌های رفتارهای اجتماعی در بزرگسالی است. تمام این مشکلات مربوط به نقایص و کاستی‌های دوره‌ی رشد کودکی است. از این لحاظ توجه به این کاستی‌ها و سعی در جبران آن‌ها در بزرگسالی به فردی مفید برای جامعه تبدیل کند.

روند رو به رشد کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست و جبران آن‌ها به این امر را لازم و ضروری می‌سازد. با توجه به مشکلات این قبیل کودکان، رفع نیازهای اولیه آنان از قبیل خوراک، پوشاک، آموزش و مسکن می‌توان تا حدودی کاستی‌های آنان را جبران نمود. در کتاب حاضر، محل زندگی این کودکان مورد بحث خواهد بود چراکه عامل اصلی مشکل آنان در دوران رشد، از کودکی تا نوجوانی، همان محیط و مسکنی است که در آن زندگی می‌کنند.

به منظور ارائه و دست‌یابی به معیارها و مبانی طراحی، که بتواند منجر به طراحی مناسب برای کودکان بی‌سرپرست شود، لازم است ابتدا شناختی کامل و کافی از ویژگی‌های روانی و رفتاری‌شان داشته باشیم. همچنین توجه به نیازهای مطرح شده در روان‌شناسی محیط و بررسی تاثیر محیط بر انسان، به طراحی محیطی که پاسخگوی نیازهای آنان باشد، کمک می‌کند. از سوی دیگر، آشنایی با قوانین مربوطه نیز ضروری است. هدف اصلی نگارش کتاب پیش رو، بررسی خصوصیات روان‌شناختی فضایی کودک در جهت پاسخگویی به

نیازهای روانی آنان (از طریق تحلیل رنگ های به کار رفته در نقاشی کودکان و پرسشنامه)، همچنین بررسی عوامل موثر بر میزان رضایت کودکان، از محل سکونت می باشد که به روش کنتراست (با استفاده از پرسشنامه) همراه با رویکرد مشارکتی انجام گرفت. برای رسیدن به هدف مورد نظر باید این نکته را مدنظر داشت که اصولاً کودکان بی سرپرست دارای دو مشکل عمده هستند: لذا با توجه به مطالعات انجام شده، به کمک راهکارهای روان شناسی مرتبط با موضوع و مقوله روان شناسی محیط، فضایی مطابق با خواسته ها و ابعاد مختلف زندگی این کودکان طراحی می گردد.

کتاب حاضر تنها رهنمودی است برای تشخیص بانی که قصد دارند در حوزه معماری کودک به طراحی بپردازند که شاید بتواند کمک هرچند اندکی در راه طراحی معماری در گرایش اول به کودکان به کودک مخصوصاً کودکان بی سرپرست، به این عزیزان باشد.

تشکر اینجانب شامل حال همه بزرگانی است که مرا در تحقیق بخشیدن به گردآوری این کتاب با رهنمودها و قبول زحمات یاری رساندند.

از جناب آقای دکتر جمال الدین سهیلی استادیار گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین برای رهنمودهای فراوان ایشان سپاسگزارم.

مژده صیادی

تابستان ۱۳۹۳

مقدمه

مرکز پرورش کودکان بی سرپرست به مرکز، موسسه یا کانون فرهنگی-تربیتی اطلاق می‌گردد که کودکان از زمان پذیرش به صورت دائم یا موقت به تفکیک سن و جنس با هدف فراهم شدن زمینه انتقال موقت یا دائم به خانواده یا جامعه مورد مراقبت و پرورش قرار می‌گیرند و مسئولیت نگهداری، مراقبت، پرورش و فراهم نمودن زمینه بروز و رشد استعداد های کودکان را در یک دوره سنی خاص را بر عهده دارد. فضای زندگی کودک باید نوری و صمیمی شود که بتواند نیازهای روحی و جسمی کودک را بر طرف کند و آنها را به رشد و تعالی برساند. با توجه به اینکه کودکان بی سرپرست بزرگسالان پذیر جامعه می‌باشند و در آینده نقش تعیین کننده ای را در بر عهده دارند باید به آنها توجه ویژه ای نمود. آنان نیز مانند کودکان دیگر نیازهای دارند که باید در هر مرحله از رشد خود به آنها پاسخ داده و مانند سایرین از حقوق خاصی برخوردار باشند.

معمار بعد از پدر و مادر اولین مربی کودک می‌باشد زیرا تمام و اریب او از طریق فضاهای ساخته شده که محیط اطراف کودک را تشکیل می‌دهند، صورت می‌گیرد. از این رو ارتباط میان کودک، معماری و فضا بسیار اهمیت دارد و برای دستیابی به اهداف ذکر شده باید ابتدا کودک و فضا و خواص تهای او را درک نمود و نیازها و مشکلات او را شناخت و سپس روش های بر طرف کردن آنها را یافت.

همچنین این موضوع را باید مورد توجه قرار داد که کودکان دوست دارند در فضاهایی که مشارکت خود شکل می‌یابد زندگی کنند و این امر تأثیر بسزایی در فرایند رشد شخصیت کودک دارد. کودکان بی سرپرست از دامن محبتی محرومند بنابر این بررسی استانداردها و ضوابط معماری به خصوص جنبه های روان شناسی محیطی و ارائه راه کارها مناسب نه تنها باعث ایجاد زمینه های

رشد آنان شده بلکه به جامعه نیز در جهت ارتقا فرهنگ عمومی مردم و نحوه برخورد با این کودکان کمک می کند همچنین می توانیم با ایجاد محیطی مناسب، از آسیب های دو طرفه اجتماع و این کودکان جلوگیری کنیم.

توجه به جنسیت کودک در طراحی این مرکز بسیار مهم است چرا که نیازهای کودکان بنا به مراحل رشد و جنسیت متفاوت می باشد. از این رو در این پژوهش مورد بررسی گرفته جنسیت مذکر و مرحله رشدی با نام عملکردهای عینی که سنین ۷-۱۱ سال را در بر دارد در نظر گرفته شده است.

از اهداف اصلی دنبال شده در این پژوهش بررسی خصوصیات روان شناختی فضای زندگی کودک از جمله رنگ در جهت پاسخگویی به نیازهای روانی کودکان می باشد که پس از بیان تعریف اولیه با بررسی نمونه موردی به راهکارهایی در جهت رفع مشکلات در نمونه های مشابه دست یافتیم.

از آنجاییکه رضایت از محل سکونت، از عوامل بسیار مهم رضایت فرد از زندگی خویش است و معادل حس رضایتی است که فرد از مسکن فعلی خود تجربه می کند در پژوهش های حوزه مسکن مفهوم رضایت به عنوان معیاری همراه با خصوصیات عاطفی که نیازهای ساکنان را برآورده می سازد تعریف می شود. عدم رضایت کاربران به ویژه کودکان بی سرپرست که از اقشار آسیب پذیر جامعه می باشند، از محیط مسکونی می تواند صدمه های فیزیولوژیکی و روانی را برای آنان در پی داشته باشد. یکی دیگر از اهداف این پژوهش بررسی عوامل موثر بر میزان رضایت این کودکان در مرحله شناختی عملکردهای عینی، از محل سکونت در جهت رفع نیازهای روانی می باشد که از طریق روش کنتراست (با استفاده از پرسشنامه) همراه با رویکرد مشارکتی انجام گرفت.

از جمله مواردی که تا کنون در امر احداث خانه کودک و موسسات نگهداری کودکان بی سرپرست موجب بروز مسائل و مشکلات فراوانی گردیده عدم رعایت ضوابط، معیارها، شاخص ها و استانداردهای علمی و فنی، همچنین بی توجهی به نیازهای روان شناختی از جمله عدم توجه به رضایتمندی کودکان در ایجاد محیطی دلخواه، برای طراحی این گونه فضاها می باشد. به نظر می رسد با وجود تدوین هر چند محدود اصول و معیارهای لازم برای چنین مکان هایی، فضاهای استاندارد از لحاظ کاربرد فضاهای کالبدی رضایت بخش از نگاه کودکان جهت حفظ بهداشت روانی کودکان بی سرپرست و شاخص ها و استانداردهای فیزیکی زمین و معماری اغلب موارد وجود ندارد.

بنابراین باتوجه به اینکه کودکان بی سرپرست در حمایت و همراهی خانواده به دور هستند و تنها همراه همیشگی آنها ساختمان محل سکونتشان می باشد، می توان در جهت رعایت دستورات معماری حاصل از مطالعات سایر حوزه ها به سوی طراحی محیطی که احساس امنیت، حمایت، هویت و تعلق خاطر را در کودکان بی سرپرست ایجاد کند و امکان تخلیه عاطفی و تجربه روابط اجتماعی خانوادگی را به آنها بدهد گام برداشت.

برای دست یابی به آنچه گفته شد با تکیه بر علم روان شناسی محیط می توان از ابزارهایی مانند نقاشی و پرسشنامه کودک استفاده نمود. چرا که کودکان قادر نیستند آن چه در درونشان اتفاق می افتد را به روشنی بیان کنند. بنا بر این برای بررسی شخصیت و روان کودکان یکی از بهترین راه کارها توجه و بررسی نقاشی کودکان است. برای شناخت نیاز کودکان در دنیای امروز و از سوی دیگر انتظارات آن ها از فضاهای زندگی بهتر است از تکنیک هایی مثل نقاشی جهت بررسی خاستگاه محیط کالبدی رضایت بخش از دید کودکان حاضر در محیط و پرسشنامه کودک استفاده شود. سپس راه کارهای مناسب برای برطرف کردن مشکلات ناشی از عدم رعایت مسائل روان شناختی از جمله رضایتمندی در رابطه با چنین فضاهایی، ارائه شود.

بنا بر آنچه گفته شد، در کتاب پیش رو به به دو بحث عمده نظیر رضایتمندی از فضای سکونتی (به روش کنترا) و ایجاد فضای کالبدی دلخواه با توجه به رنگ با رویکرد مشارکتی پرداخته می شود و تحقیقات لازم بر روی کودکان بی سرپرست انجام می گیرد. با توجه به گستره وسیع خصوصیات کودکان در دوره های سنی مختلف، تحقیقات انجام شده بر روی کودکان با جنسیت مذکر و دارای دوره سنی عملیات عینی انجام شده است و علاوه بر خصوصیات ذکر شده، ویژگی های جامعه آماری به صورت یکسان در نظر گرفته شده است که میتوان از آن، به از دست دادن والدین، دو تولد و زمان مراجعه به پرورشگاه اشاره نمود.

قبل از شروع بحث لازم است به چند مفهوم کلیدی در ارتباط با کودک و علم روان شناسی محیطی اشاره شود که در ادامه به تفصیل بیان می شود.

www.ketab.ir

